

8. Living in Our Shoes: Understanding the Needs of UK Armed Forces Families. *Report for the Ministry of Defence and the Department for Education*. London, 2020.

9. A Family Guide to the Military Experience. *Canadian Forces Morale and Welfare Services*. Ottawa, 2016.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-645-4-47>

**THE ESSENCE OF AN ADMINISTRATIVE COMPLAINT WITHIN
THE SYSTEM OF ADMINISTRATIVE-LEGAL MEANS
OF PROTECTING THE RIGHTS, FREEDOMS, AND LEGITIMATE
INTERESTS OF INDIVIDUALS UNDER MARTIAL LAW**

**СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОЇ СКАРГИ У СИСТЕМІ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ ПРАВ,
СВОБОД І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ОСІБ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

**Terletskiy Anatolii
Volodimirovich**

*Doctor of Philosophy,
Lecturer at the Department of State
and Legal Disciplines
Odesa State University
of Internal Affairs
Odessa, Ukraine*

<https://orcid.org/0009-0000-4767-9768>

**Терлецький Анатолій
Володимирович**

*доктор філософії, викладач кафедри
державно-правових дисциплін
Одеський державний університет
внутрішніх справ
м. Одеса, Україна*

Сучасна адміністративна юстиція є невід’ємною складовою процесу становлення правової держави, особливо в умовах воєнного стану, коли значна частина повноважень органів публічної влади набуває посиленого значення. Саме адміністративна скарга, як базовий елемент системи адміністративно-правових способів захисту прав і свобод, виконує ключову функцію в забезпеченні законності, справедливості та оперативності реагування на порушення з боку суб’єктів владних повноважень [1].

В умовах воєнного стану актуалізується потреба в ефективному механізмі контролю за діями органів влади, де адміністративна скарга виступає як найоперативніший та найменш витратний спосіб

оскарження незаконних рішень, дій чи бездіяльності. Такий механізм дозволяє не лише поновити порушені права фізичних чи юридичних осіб, але й сприяє підтриманню публічної довіри до державного управління в умовах кризових викликів.

Оскільки в цей період змінюються форми і зміст публічно-управлінських відносин, виникає об'єктивна необхідність дослідження як чинної практики застосування адміністративних скарг, так і перспектив їх розвитку. Отже, адміністративна скарга постає не лише як інструмент індивідуального захисту, а й як важливий чинник стабілізації суспільних процесів в умовах надзвичайної ситуації.

У більшості країн світу на державному рівні гарантується можливість реального здійснення прав та свобод людини і в Україні навіть в умовах воєнного стану держава бере на себе зобов'язання не лише охороняти права і свободи фізичних та юридичних осіб, а й забезпечувати ефективні механізми їхнього юридичного захисту [2, с. 128]. Особливої актуальності в цей період набуває адміністративна скарга як інструмент оперативного реагування на зловживання та протиправні діяння органів публічної влади. Оскільки ймовірність порушення прав в умовах надзвичайних ситуацій зростає, важливим аспектом є наявність ефективного адміністративно-правового засобу, який дозволяє особам самостійно ініціювати механізм відновлення справедливості без необхідності негайного звернення до суду. Адміністративна скарга у цьому контексті виконує роль первинного, доступного та швидкого засобу впливу на неправомірні рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень через відновлення становища, що існувало до порушення, припинення незаконних дій або бездіяльності, зміну або припинення правовідносин, що призвели до порушення.

Саме така мета покладається на адміністративну скаргу як ефективний механізм забезпечення прав людини навіть у період воєнного стану, і є елементом адміністративної юстиції, традиційного інструменту захисту суб'єктивних прав фізичних і юридичних осіб, порушених суб'єктами публічної адміністрації. Цей правовий інститут, що виник у межах адміністративно-правової науки, сьогодні виконує ключову демократичну функцію захисту людини від свавілля та зловживань з боку органів влади, особливо в умовах воєнного стану, коли ризики порушення прав значно зростають. Попри ефективність судового захисту, в умовах надзвичайної ситуації виникає необхідність у швидших та доступніших способах вирішення адміністративно-правових спорів. Одним із таких механізмів виступає адміністративна скарга, як елемент правового механізму, який дозволяє особі звернутися до вищого органу чи посадової особи з вимогою перегляду неправомірного рішення, дії або бездіяльності посадовців нижчого

рівня. Законодавство України гарантує кожному право на захист своїх прав і свобод усіма не забороненими законом способами, включно із подачею адміністративної скарги, що демонструє не лише гнучкість адміністративно-правової системи, а й її здатність адаптуватися до нових викликів без втрати ефективності в забезпеченні верховенства права та законності [3, с. 81].

Такий підхід до розуміння адміністративної скарги об'єктивно впливає з положень статті 40 Конституції України [4], яка гарантує кожному право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб з метою захисту своїх прав та законних інтересів. Правове регулювання порядку реалізації цього конституційного права здійснюється Законом України «Про звернення громадян», зокрема, статтею 1 прямо зазначено, що громадяни мають право звертатися, у тому числі зі скаргами, з приводу порушення їх соціально-економічних, політичних, особистих та інших прав і законних інтересів. Цим нормативно-правовим актом встановлюються ключові вимоги до форми й змісту скарги, порядок її подання, терміни розгляду, підстави для відмови у розгляді, а також інші процесуальні аспекти [5].

В умовах воєнного стану ці механізми набувають особливого значення, адже забезпечують можливість громадян своєчасно реагувати на протиправні дії чи бездіяльність з боку суб'єктів публічної влади та домагатися справедливості в адміністративному порядку. Таким чином, адміністративна скарга виступає не лише засобом реалізації конституційного права на звернення, а й одним із головних інструментів попередження та припинення порушень прав людини в умовах надзвичайної суспільно-політичної ситуації.

Важливим етапом у формуванні сучасної системи адміністративно-правового захисту в Україні стало набрання чинності Законом України «Про адміністративну процедуру», який заповнив прогалину у сфері правового регулювання діяльності органів публічної адміністрації щодо розгляду індивідуальних адміністративних справ [6]. Цей Закон спрямований на встановлення чітких та прозорих правил взаємодії суб'єктів владних повноважень із фізичними та юридичними особами в адміністративних провадженнях і забезпечують розгляд і вирішення справ у дусі демократичної та правової держави, на засадах верховенства права, правової визначеності, рівності перед законом та справедливості.

Особливо актуальним цей закон стає в умовах воєнного стану, коли громадяни та юридичні особи потребують чіткого та ефективного механізму адміністративного захисту. У цьому контексті адміністра-

тивна скарга виступає як ключовий інструмент реалізації права особи на справедливе вирішення публічно-правових спорів у межах адміністративної процедури. Наявність єдиних стандартів та вимог до процедурних дій органів влади сприяє зменшенню зловживань, підвищує рівень правової культури та гарантує захист прав навіть у кризових обставинах.

Наявність уніфікованих стандартів і чітких вимог до процедурної діяльності органів виконавчої влади, як це передбачено Законом України «Про адміністративну процедуру» [6], сприяє не лише зменшенню зловживань з боку посадових осіб, але й формуванню правової культури в державному управлінні. Уніфікація адміністративних процедур, як зазначають експерти, є однією з ключових гарантій прав і законних інтересів громадян і бізнесу, адже встановлює чіткі правила взаємодії між владою та особою, що суттєво знижує ймовірність проявів корупції та свавільних рішень.

У межах зазначеного Закону закріплено офіційне визначення поняття «адміністративний акт», закріплено основоположні принципи адміністративної процедури, встановлено строки розгляду звернень, а також передбачено чіткий алгоритм здійснення адміністративного оскарження, що сприяє процесуальній визначеності для заінтересованих осіб та підвищує ефективність захисту прав осіб.

Набрання чинності єдиного кодифікованого нормативно-правового акту, що регламентує адміністративну процедуру, є вагомим кроком на шляху до формування цілісної системи досудового вирішення публічно-правових спорів, що забезпечує належне та обґрунтоване визначення предмета оскарження і, відповідно, дає можливість обрати найдоцільніший спосіб захисту порушених прав та інтересів особи із урахуванням специфіки адміністративного акту, що оскаржується, в умовах воєнного стану.

Таким чином, впровадження сучасних адміністративно-правових механізмів свідчить про системне реформування адміністративного провадження навіть в умовах дії воєнного стану, що, в свою чергу, сприяє підвищенню рівня правової визначеності, зміцненню довіри до публічної адміністрації та забезпеченню ефективних гарантій захисту прав і законних інтересів осіб у період підвищеної суспільно-правової нестабільності.

Література:

1. Будь, О. А. Адміністративне оскарження як форма захисту прав громадян у діяльності Національної поліції України. Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Вінниця,

7 груд. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, *Наук. парк «Наука та безпека»*. Вінниця. ХНУВС, 2022. С. 80–82. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f2e328a9-f9b8-4f60-9347-47d821e8a206/content?trackerId=a7ace259e5d07845>

2. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. та ін. Адміністративне право України. Повний курс. Підручник. Видання четверте. Херсон : *ОЛДИ-ПЛЮС*, 2021. 656 с.

3. Салманова О. Ю., Комзюк А. Т., Гусаров С. М. та ін. Адміністративний процес : навч. посіб. МВС України, Харків. Нац. ун-т внутр. справ. Харків / ХНУВС, 2022. 412 с.

4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

5. Про звернення громадян. Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

6. Про адміністративну процедуру. Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>